

Informe sobre la declaració de BIC de l'església parroquial de Ntra. Sra. de los Ángeles de Castielfabib

Autor: Comissió de Llegat Històric i Artístic

Coordinador: Jesús Huguet, José Morera

Aprovació: Ple de 22 de desembre de 2006

Antecedents

Amb data 20 d'octubre de 2006, número de registre 966 del Consell Valencià de Cultura, va tindre entrada al C.V.C. la sol·licitud d'informe sobre la probable declaració com Be d'Interés Cultural (B.I.C.) de l'església parroquial de Ntra. Sra. de los Ángeles del municipi de Castielfabib, tramés pel Dtr. Gral de Patrimoni Artístic de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport.

El President i la Comissió de Govern del C.V.C. va trametre la documentació a la Comissió de Llegat Històric i Artístic per a la realització de l'informe. Aquesta Comissió encarregà als seus membres Srs. Morera Buelti i Huguet Pascual la confecció de l'escrit corresponent.

Els esmentats senyors Morera Buelti i Huguet Pascual, acompanyats per l'arquitecte Francisco Cervera responsable de l'informe documental que utilitzà la Direcció Gral. de Patrimoni Artístic per iniciar el procés de declaració, es desplaçaren a Castielfabib el dia 17 de novembre, visitant el municipi i recollint dades i informació sobre el be patrimonial i els seus voltants.

Cal indicar, d'entrada, que l'informe del Sr. Cervera ha estat una magnífica documentació que ens ha permés, amb la valuosa ajuda de la seua presència, una aproximació al be i al territori tot del Racó d'Ademús de forma molt rellevant. No és casualitat que el Sr. Cervera porte més de vint anys dedicat, gairebé desinteressadament, a la recuperació del patrimoni de la comarca.

Consideracions històriques i artístiques

Castielfabib és una població del Racó d'Ademús que, com la resta de poblacions de la comarca, presenta unes singularitats i circumstàncies remarcables tant des de la vessant històrica com artística o paisatgística. El fet de ser un territori rodejat per municipis no valencians ha condicionat la comarca en ser influenciada artísticament per corrents poc presents en altres paratges valencians però refermant la condició cívica valenciana de l'indret com un referent essencial de la ciutadania. Per això, tots els esforços públics de la Comunitat Autònoma o altres organismes supramunicipals no solament són convenients des de la vessant històricoartística sinó també des de l'equitat social i cívica.

Per altra part l'orografia ha propiciat un tipus de vida i edificació igualment originals. Influenciats sens dubte pel fet de ser una avançada del territori valencià i ser el primer lloc on les distintes conflagracions bèl·liques o moviments units a la presència humana al voltant del riu Túria s'han assolit.

En el cas que ens ocupa, per exemple, l'aprofitament de part de l'antic castell per construir l'església parroquial supedita aquesta a unes formes i solucions úniques. Així l'entrada, escalonada, per un lateral; les finestres d'un clar gòtic civil immerses en una construcció religiosa; la prolongació aèria des de l'antiga muralla a la torre exempta que propicia un passadís cobert per l'accés; etc..... fan de la construcció eclesiàstica un monument patrimonial singular, inèdit i força interessant.

La conjunció, per altra part, de construcció bèl·lica i eclesiàstica permet contemplar conjuminades diferents propostes estètiques i d'ús que cal considerar almenys com rellevants. La presència de bales de pedra (procedents dels antics atifells guerrers) en el camí d'accés; actuacions humanes, algunes gens afortunades, a l'entorn de l'edificació; la visió des de l'edifici de la població i la vall; etc.... en són un tast d'eixa original conjunció.

Però també, i com a conseqüència de la doble vessant, es plantegen qüestions rellevants. Una es la propietat privada de dos dels tres nivells (els dos inferiors,

evidentment) de la torre que en el tercer es situa el sòl de l'església. El primer nivell, el més baix, era una antiga forja (encara es conserven elements de la factoria) i al segon hi han dipositats diversos materials que en res ajuden a beneficiar-se el conjunt de la ciutadania i del patrimoni comunitari. Cal tindre present que en el paviment entre el segon i tercer nivell hi ha soterraments diversos que només amb la propietat unitària podria estudiar-se profundament.

Tampoc caldrà oblidar la resta de patrimoni tant eclesiàstic com civil que aquesta població presenta i que no pot deslligar-se de l'entorn d'un castell (o castell-església) que presideix tot el paratge.

Per tot això i després d'estudiar la documentació tramesa per la Dir. Gral. de Patrimoni Artístic i contrastar-la amb les pròpies conclusions sobre el terreny proposem les següents

Consideracions

1.- L'església parroquial de Ntra. Sra. de los Angeles de Castielfabib reuneix les condicions necessàries per ser declarada Be d'Interés Cultural (B.I.C.) com a monument rellevant patrimonial, raó per la qual el Consell Valencià de Cultura creu que tal declaració és oportuna i escaient.

2.- L'estat de deteriorament de l'immoble fa imprescindible i urgent una dedicació major per a la seua recuperació, repristinació i posada en valor. O el que és el mateix, la realització d'un pla integral de recuperació de tot l'indret.

3.- Davant la situació de deteriorament de l'església i de l'ús inadequat dels dos nivells inferiors, de propietat privada, i del risc de major destrucció de l'immoble i donades les característiques molt específiques del cas, el Consell Valencià de Cultura considera que els poders públics deurien estudiar la conveniència que els nivells inferiors de la torre, baix de l'església, passaren a propietat pública per tal de donar-li al conjunt una unitat estètica, d'ús i, encara, de conveniència i reforçament estructural.

4.- Al voltant de l'edifici existeixen una sèrie de fils de la llum així com unes antenes televisives que incideixen negativament en la visió i valor estètic del conjunt. Caldria soterrar els fils i fer desaparèixer les antenes ja que hi ha altres possibilitats (sembla que un repetidor col·locat els darrers anys ha solucionat la dificultat de rebre les imatges amb qualitat) per veure televisió.

5.- Fóra convenient realitzar cales per recuperar les interessants pintures primitives així com intervencions en les columnes i capitells en els que sens dubte poden trobar-se elements nous atractius.

6.- Respecte a l'entorn del be a declarar B.I.C. seria escaient que es tinguera una cura especial en no autoritzar edificis que interrompen una visió adequada. A més a més quan l'escalonament de la població permet construir determinades altures sense perjudici de la perspectiva global. En eixe sentit caldria posar com exemple la magnífica vista d'una població veïna, Ademús, on la gradació de les construccions ofereixen una formulació convenient.

7.- Caldrà tenir una cura especial en el processos de restauració dada l'originalitat del conjunt, ja que intervencions com la del remat de campanar no afavoreix en res.

8.- Donada la situació de precarietat, pel nombre d'habitants i possibilitats municipals, caldria tenir una especial sensibilitat, per part de les autoritats supramunicipals, no solament en l'església parroquial o el seu entorn sinó també en els altres bens eclesiàstics (sense abandonar, evidentment, els civils mereixedors) que presenten unes característiques rellevants. La portalada de l'antic Monestir de S. Guillermo, per exemple, que pròxim a la població corre un risc molt greu d'ensorrament, i desaparició, si no s'intervé amb urgència.

9.- Tot i les dificultats municipals i comarcal per promocionar els bens patrimonials seria convenient que en les publicacions de les institucions de la Generalitat Valenciana o de la Diputació de València se'n fera ressò de la importància de la població i la comarca així com de la seua situació fronterera. També en les webs

que patrocinen la Diputació o la Federació Valenciana de Municipis i Províncies caldria dedicar-li espais escaients.

10.- Una actuació urgent, en eixe procés de divulgació, és la col·locació de rètols que ajuden al visitant a fer unes visites profitoses.

11.- Hem observat que en moltes cases de la població es troben ràfecs amb pintures geomètriques o simbòliques (com és habitual en certes zones de l'interior valencià especialment del Maestrat i els Ports a les comarques septentrionals). Però eixes pintures estan en mal estat. Seria mol adequat que una ajuda (és prou econòmica una intervenció d'aquest tipus) als propietaris propiciara la recuperació d'una forma d'expressió artística popular ben singular.

12.- Aquest informe es remetrà a la Dir. Gral. de Patrimoni Artístic, peticionària del mateix, però també a l'Ajuntament de Castielfabib i a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies. Als efectes de l'elaboració d'un Pla Especial de Protecció, el C.V.C. considera que les administracions públiques que tenen competència en matèria turística i de territori deurien col·laborar amb l'Ajuntament per tal de propiciar la recuperació integral del conjunt com B.I.C.; i per això caldrà trametre també l'informe a les Conselleries de Turisme i de Territori i Habitatge.